

Łukasz Buksa OFM

 <https://orcid.org/0000-0003-4309-2438>

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

Dariusz Nawara

 <https://orcid.org/0000-0002-0806-9243>

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

E-MODLITWA W CZASIE PANDEMII SARS-COV-2. PERSPEKTYWA KOŚCIOŁA W POLSCE

 <https://doi.org/10.15633/9788363241599.08>

Sytuacja pandemii koronawirusa SARS-COV-2, powodującego chorobę COVID-19, jest bez wątpienia nadzwyczajna, a jej rozmiary były zaskakujące i nieprzewidywalne, zarówno w lokalnym, jak i globalnym ujęciu. Stała się ona wyzwaniem i sprawdzianem nie tylko w zakresie solidarności między narodami, lecz także próbą odpowiedzi na potrzeby człowieka związane z przeżywaniem doświadczenia wiary¹.

W tym artykule przedstawię dwa obszary działań Kościoła w Polsce w czasie pandemii. Zwrócę uwagę na fenomen użycia narzędzia, jakim jest e-modlitwa, która już od wielu lat była proponowana jako jedna z form kontaktu wiernych z przekazem ewangelicznym. Opowiem o próbach i środkach dotarcia do wiernych oraz przedstawię badania przeprowadzone przez CBOS (Centrum Badania Opinii Społecznej) i własne analizy. Obraz Kościoła w tych krajach w kontekście pandemii stanowi jedną z pierwszych prób analizy tego tematu, który potrzebuje pogłębionej refleksji wobec rozwijających się pandemicznych problemów, tak mocno oddziałujących na społeczeństwo i Kościół.

1 Por. C. M. Sultana, *Covid-19. A Catechetical-Experiential Reading*, „The person and the Challenges” 11 (2020) no. 2, s. 27–28, DOI: 10.15633/pch.3748.

1. E-MODLITWA A KOŚCIÓŁ W POLSCE

Pandemia COVID-19 to pandemia zakaźnej choroby wywołanej przez koronawirusa SARS-COV-2. Epidemia rozpoczęła się 17 listopada 2019 roku w mieście Wuhan, w prowincji Hubei w środkowych Chinach, a 11 marca 2020 roku została uznana przez Światową Organizację Zdrowia (World Health Organization – WHO) za pandemię. W okresie od listopada 2019 roku do stycznia 2020 roku zachorowania pojawiły się głównie w mieście Wuhan, w środkowych Chinach, ale już w połowie stycznia wirus rozprzestrzenił się w całych Chinach. W drugiej połowie lutego ogniska zakażeń z setkami chorych pojawiły się w Korei Południowej, we Włoszech oraz w Iranie. Od 4 marca 2020 roku zaczęto odnotowywać zakażenia wirusem SARS-COV-2 w Polsce. 13 marca 2020 roku WHO podała, że Europa stała się epicentrum pandemii koronawirusa².

Pęd do realizacji egzystencjalnych pragnień został mocno ograniczony. Rozpędzony do granic możliwości świat z dnia na dzień zwalniał, zatrzymując wiele sektorów życia. Dane ze Światowej Organizacji Zdrowia, ukazujące skalę wirusowego zjawiska, nie napawały optymizmem, lecz obudziły strach i panikę opinii publicznej. Drastycznie ograniczony popyt na produkty i usługi odbił się zarówno na dochodach osób indywidualnych, jak i na wpływach do budżetów państw. Liczba wszystkich zakażeń koronawirusem SARS-COV-2 na świecie w połowie maja 2020 roku przekroczyła 4,5 miliona. Zmarło ponad 300 tysięcy osób, odnotowano ponad 1,7 miliona wyzdrowień³.

W dramaten wpisuje się ludzkie pragnienie kontaktu z Bogiem w Kościele po ogłoszeniu listy działań podejmowanych w celu ograniczenia rozprzestrzeniania się koronawirusa w Polsce 13 marca 2020 roku przez premiera Mateusza Morawieckiego⁴. Rozporządzenie obejmowało zakaz zgromadzeń publicznych powyżej 50 osób, w tym także tych w celu odbywania

2 Por. P. Kosiak, *Zaangażowanie Kościoła w pomoc społeczną przed i podczas epidemii koronawirusa na podstawie działalności Caritas Polska*, w: *Wyzwania dla polityki społecznej w kontekście pandemii koronawirusa*, red. N. G. Pikula, Kraków 2020, s. 199–200.

3 Por. WHO, Coronavirus (COVID-19) Dashboard, <https://covid19.who.int> (dostęp: 20.04.2020).

4 Por. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 13 marca 2020 roku w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu zagrożenia epidemicznego (Dz.U. 2020 poz. 433), <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20200000433> (dostęp: 20.04.2020).

praktyk religijnych. Biskupi diecezjalni udzielili więc dyspensy dla wiernych od uczestnictwa w niedzielnej mszy świętej⁵. Jednocześnie zwrócili się z zachętą, by osoby korzystające z dyspensy trwały w osobistej i rodzinnej modlitwie, w duchowej łączności ze wspólnotą Kościoła poprzez transmisje radiowe, telewizyjne lub internetowe⁶.

Wspólnoty kościelne stanęły przed faktem wykorzystania środków wirtualnych jako drogi przekazu treści ewangelicznej. Zarazem z dnia na dzień w sercach wielu wiernych zaczął się intensyfikować głód Boga i tęsknota za spotkaniem Go w świątyni wraz z innymi wiernymi. Wiele serc chłodnych, dalekich, poczuło na nowo żar ognia wzywający ich do powrotu na łono Kościoła. Brak możliwości spotkania się z Bogiem w świątyni zrodził w sercach wielu wiernych nową rzeczywistość, o której pięknie powiedział ks. Tomasz Szopa, kanclerz Kurii Metropolitalnej w Krakowie: „Jeżeli nie możemy wyjść na zewnątrz, zwróćmy się do naszych wnętrz, aby tam odkryć Tego, za którym tęsknimy. A może się okazać, że On tam na nas już od dawna czeka stęskniony”⁷.

Odpowiedzią na tęsknotę za Bogiem w dobie pandemii koronawirusa stała się e-modlitwa, czyli możliwość wykorzystania mediów do przekazywania i umacniania treści ewangelicznych.

Wyjątkowość pandemicznych czasów odcisnęła piętno na doświadczeniu wiary. Skorzystano z propozycji wielopłaszczyznowego wpływu mediów, który to powoduje kontakt odbiorcy z programami audiowizualnymi, zaspokajając w jednostce głębokie potrzeby. Ich wpływ wydaje się łagodny, dlatego jest traktowany naturalnie i przyjmowany bez zastrzeżeń⁸.

Kościół już od dawna zakładał pozytywne nastawienie do mediów. Dekret Soboru Watykańskiego II o środkach społecznego przekazu *Inter Mirifica* nauczał:

5 Por. *Pandemia COVID-19 dzień po dniu: 12–23 marca 2020*, <https://www.medexpress.pl/pandemia-covid-19-dzien-po-dniu-12-23-marca-2020/76910> (dostęp: 20.04.2020).

6 Por. Dokumenty na czas epidemii koronawirusa, <https://episkopat.pl/dokumenty-na-czas-epidemii-koronawirusa/> (dostęp: 20.04.2020).

7 M. Pabis, Ks. Tomasz Szopa w *Łagiewnikach: zwróćmy się do naszych wnętrz, aby tam odkryć tego, za którym tęsknimy*, <https://diecezja.pl/aktualnosci/ks-tomasz-szopa-w-lagiewnikach-zwrocmy-sie-do-naszyc-wnetrz-aby-tam-odkryc-tego-za-ktorym-tesknimy/> (dostęp: 22.04.2020).

8 Por. A. Zwoliński, *Człowiek telewizyjny*, Kraków 2016, s. 5.

pośród niezwykłych wynalazków techniki, które zwłaszcza w najnowszych czasach ludzki geniusz z pomocą Bożą rozwinął spośród rzeczy stworzonych, Matka Kościół ze szczególnym zainteresowaniem przyjmuje i popiera te, które w największym stopniu dotyczą ducha ludzkiego, i które otworzyły nowe drogi bardzo łatwego przekazywania wszelkiego rodzaju informacji, przemyśleń i zaleceń. Wśród tych wynalazków wyróżniają się środki, które ze swej natury zdolne są bezpośrednio wpływać nie tylko na poszczególnych ludzi, lecz także na zbiorowości i na całą społeczność ludzką, a mianowicie: prasa, kino, radio, telewizja i inne tym podobne, które dlatego słusznie można nazwać środkami społecznego przekazu⁹.

Ten sam kontekst pojawił się w Instrukcji Duszpasterskiej *Communio et progressio*: „Kościół widzi w środkach społecznego przekazu «dar Boży», ponieważ zgodnie z opatrnościowymi zamiarami Boga doprowadzają one do braterskiej przyjaźni między ludźmi, którzy w ten sposób łatwiej odpowiadają Jego zbawczej woli”¹⁰.

Jednocześnie zaraz po tych słowach, ukazujących pozytywny wymiar mediów, podkreślono, że warunkiem, który musi być spełniony, jest ich wykorzystywanie w sposób właściwy. Tylko wtedy „mogą przynieść rodzajowi ludzkiemu skuteczną pomoc, ponieważ służą odprężeniu i bardzo się przyczyniają do kształcenia umysłów oraz do rozszerzania i umacniania Królestwa Bożego”¹¹.

W czasie pandemii koronawirusa pojawiła się konieczność scalania i umacniania ludu Bożego poprzez wykorzystanie e-modlitwy za pośrednictwem radia, telewizji, internetu, to ona niczym most połączyła ląknące i spragnione serca¹². Wielu duszpasterzy wspólnot parafialnych na wyraźną prośbę wiernych, wezwani przez Konferencję Episkopatu Polski¹³,

9 Por. Sobór Watykański II, *Dekret o środkach społecznego przekazywania myśli Inter Mirifica* (Rzym 1965), p. 1, w: *Sobór Watykański II. Konstytucje, dekrety, deklaracje*, Poznań 1967, s. 78.

10 Papińska Komisja ds. Środków Społecznego Przekazu, Instrukcja Duszpasterska *Communio et progressio* (Rzym 1971), <http://www.katolickie.media.pl/index.php/polecane/kosciol-o-mediach/414-communio-et-progressio---instrukcja-duszpasterska-o-srodkach-spoecznego-przekazu> (dostęp: 20.04.2020).

11 *Dekret o środkach społecznego przekazywania myśli...*, p. 2, dz. cyt., s. 78.

12 Por. A. Zwoliński, *Telewizja i internet. Podglądanie i odstawianie*, Kraków 2017, s. 109.

13 Por. Radio Maryja, *Sekretarz episkopatu: tegoroczny Wielki Tydzień szczególną zachętą do wiary i nadziei*, <https://www.radiomaryja.pl/kosciol/sekretarz-episkopatu-tegoroczny->

rozpoczęło transmitowanie *online* mszy świętych, nabożeństw, rekolekcji, Triduum Paschalnego, tym samym stwarzając wiernym możliwość duchowego uczestniczenia w ważnych dla nich wydarzeniach¹⁴.

Badania w tym zakresie, i to dwukrotnie, przeprowadził CBOS¹⁵, pierwszy raz w czerwcu 2020 roku po ogólnokrajowej kwarantannie, a drugi – we wrześniu tego samego roku, kiedy restrykcje związane z epidemią były znacznie mniejsze. Statystyki pokazują, że następuje raczej polaryzacja postaw. W czerwcowym sondażu 75% respondentów uznało, że ich praktyki religijne w czasie izolacji nie uległy zmianie, a 12% stwierdziło, że przeznaczyci na nie więcej czasu niż zwykle. Tylko co dziesiąty badany był zdania, że jego religijne życie w tym czasie osłabło. Mimo sporych trudności dotyczących uczestnictwa w Eucharystii aż 11% wiernych brało w niej udział. Z transmisji w mediach korzystali niemal wszyscy – 98%. Wzrosła za to pobożność... pobożnych: z tych, którzy dotąd uczestniczyli w mszy świętej co najmniej raz w tygodniu, częstszy udział w praktykach religijnych deklarowało 18%. Spośród tych, którzy uczestniczyli kilka razy na tydzień, większą gorliwość w praktykach zadeklarowało aż 47% respondentów¹⁶. Badanie przeprowadzone we wrześniu pokazało powolny powrót wiernych do kościołów. Zwalniali się z tego obowiązku najczęściej ci, którzy dotąd bywali w kościele nieregularnie. Spadek udziału w praktykach religijnych zadeklarowało 21% z nich. Z tych, którzy dotąd praktykowali regularnie, tylko 13% chodzi teraz do kościoła rzadziej, ale 31% spośród nich deklarowało uczestnictwo w nabożeństwach za pośrednictwem mediów albo modlitwę indywidualną¹⁷. Religijność zdaje się spa-

-wielki-tydzien-szczegolna-zacheta-do-wiary-i-nadziei/ (dostęp: 22.04.2020).

14 Por. W. Bobrowski, *Wiara w wielkim mieście*, „Niedziela” 2019 nr 24, s. 16–17.

15 Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (363) przeprowadzono w ramach procedury mixed-mode na reprezentatywnej imiennej próbie pełnoletnich mieszkańców Polski, wylosowanej z rejestru PESEL. Każdy respondent wybierał samodzielnie jedną z metod: wywiad bezpośredni z udziałem ankietera (metoda CAPI); wywiad telefoniczny po skontaktowaniu się z ankieterem CBOS (CATI) – dane kontaktowe respondent otrzymywał w liście zapowiednim od CBOS; samodzielne wypełnienie ankiety internetowej, do której dostęp był możliwy na podstawie loginu i hasła przekazanego respondentowi w liście zapowiednim od CBOS. We wszystkich trzech przypadkach ankieta miała taki sam zestaw pytań oraz strukturę. Badanie zrealizowano w okresie od 7 do 17 września 2020 roku na próbie liczącej 1149 osób (w tym: 68% metodą CAPI, 20,1% – CATI i 11,9% – CAWI).

16 Por. A. Macura, *Czy pandemia zabija religijność? Niekoniecznie*, „Gość Niedzielny” 2020 nr 45, s. 4.

17 *Czy pandemia zabija religijność?*, dz. cyt.

dać wśród osób praktykujących nieregularnie lub wręcz okazjonalnie. Ich więź z Kościołem ulega dalszemu rozluźnieniu.

W porównaniu z okresem największych ograniczeń przypadających na marzec i kwiecień 2020 roku zaangażowanie religijne większości Polaków nie uległo zmianie. Ponad połowa badanych (56%) odpowiadała, że na modlitwę, medytację i inne praktyki religijne poświęcają tyle samo czasu co przed pandemią, a prawie jedna czwarta (23%), że w ogóle nie uczestniczyła w praktykach religijnych¹⁸.

We wrześniu prawie połowa Polaków (48%) była przynajmniej raz w kościele na mszy świętej. Więcej niż co trzeci badany przyznał, że zdarzyło mu się oglądać transmisję mszy w telewizji (36%). To znacznie mniej niż w na przełomie maja i czerwca, kiedy 3 na 5 respondentów uczestniczyło we mszy świętej za pośrednictwem telewizji (60%), a tylko 9% w budynku kościoła. W porównaniu z poprzednim badaniem, wzrósł odsetek respondentów chodzących do kościoła na modlitwę indywidualną lub nabożeństwa (z 11% do 19%). O ponad połowę mniej osób niż na przełomie maja i czerwca zadeklarowało, że brakowało im w ostatnim czasie wspólnotowej modlitwy w kościele – ten odsetek spadł z 40% do 18%. Ma to uzasadnienie w znaczącym wzroście uczestnictwa w mszy świętej w kościele. Podobny spadek dotyczy modlitwy, na przykład różańcowej, w łączności z innymi przez internet lub radio. Na przełomie maja i czerwca praktykę tę podejmowała co piąta osoba (20%), a we wrześniu – tylko 8% ankietowanych. Największy spadek dotyczy oglądania transmisji mszy świętych w internecie – przeszło co piąta osoba deklarowała taką aktywność na przełomie maja i czerwca (21%), a w ostatnim miesiącu wskazywało na nią jedynie 7%. Najbardziej stabilne w czasie okazuje się słuchanie mszy świętej w radiu – we wrześniu mówiło o nim 14% Polaków i jest to wynik niższy tylko o 3 punkty procentowe w stosunku do przełomu maja i czerwca. Udział badanych, którzy nie wskazali żadnej z wymienionych aktywności, wynosi około 1/3: obecnie sięga 36%, podczas gdy poprzednio wynosił 32%¹⁹.

18 Por. Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej, *Religijność Polaków w warunkach pandemii. Raport z badań*, nr 137/2020, Warszawa 2020, https://www.cbos.pl/spiskom.POL/2020/K_137_20.PDF (dostęp: 20.10.2020).

19 *Religijność Polaków w warunkach pandemii...*, dz. cyt.

Warto zauważyć, że pandemia chociaż w niewielkim stopniu stała się również okazją do wznowienia praktyk religijnych przez osoby, które do tej pory uważały się za niepraktykujące. Zdecydowało się na to 5% uczestników sondażu²⁰.

Według danych otrzymanych z jednej z krakowskich parafii osiedlowych (około 6 tysięcy wiernych) podczas pandemii, w okresie Wielkiego Postu i Wielkiego Tygodnia (w 2020 roku), w e-modlitwie za pośrednictwem internetu udział brała następująca liczba wiernych²¹:

- relacje w dni powszednie: godzina 15.00 – koronka do Miłosierdzia Bożego (70–150 osób online, wyświetlenia: 933); godzina 18.00 – msza święta (80–150 osób online, wyświetlenia: 800);
- niedziela: godzina 9.00 – msza święta (80–280 osób online, wyświetlenia: 800); godzina 12.00 – msza święta (80–300 osób online, wyświetlenia: 1150);
- czas Triduum: Wielki Czwartek (80–300 osób online, wyświetlenia: 1600); Wielki Piątek (80–270 osób online, wyświetlenia: 1100); adoracja przy Grobie Pańskim (50–220 osób *online*, wyświetlenia: 866); Wielka Sobota (80–250 osób *online*, wyświetlenia: 1150); Niedziela Zmartwychwstania, rezurekcja (150 osób *online*, wyświetlenia: 776); Niedziela Zmartwychwstania – godzina 12.00 (220 osób *online*, wyświetlenia: 1100).

Przedstawione dane wskazały na wzmożoną aktywność oraz chęć uczestnictwa w działaniach duszpasterskich. Średnia liczba uczestników wpływała też na różnorodność odbiorców, na co wskazują zasięgi oraz komentarze transmisji internetowych. Należy nadmienić, że te dane nie do końca są pełne i miarodajne, ponieważ wskazują tylko na jeden adres IP odbiornika cyfrowego, przy którym mogła w jednym momencie zasiadać jedna osoba lub cała rodzina lub wspólnota. Dodatkowo dane obejmowały również wiernych gromadzących się nie tylko z terenu jednej parafii, lecz także z Polski i takich państw, jak Norwegia, Niemcy, Włochy, USA.

Czas zamkniętych świątyń nie był czasem straconym dla duchowości, lecz momentem próby i refleksji nad doświadczeniem wiary. Wiele osób zadeklarowało, że ten trudny czas umocnił ich wiarę lub pomógł odna-

20 Por. *Czy pandemia zabija religijność?*, dz. cyt., s. 4.

21 Dane zaczerpnięte od administratora strony: <https://pl-pl.facebook.com/ofm.krakowazory> (dostęp: 12.04.2020).

leżć Boga. Pandemia koronawirusa i zamknięcie świata w niemal każdym obszarze życia sprawiły, że deklaracje o umocnieniu lub odnalezieniu wiary są czymś zupełnie naturalnym²². Wśród wiernych gromadzących się przed komputerem, radiem, telewizorem znalazły się też osoby starsze, takie jak pani Krystyna, która powiedziała: „dziękuję, że w tak trudnym czasie mam możliwość oddania swego trudu Bogu, którego teraz w moim mieszkaniu mogę uwielbiać z duchową wspólnotą parafialną”²³.

Wiele rodzin poprzez uczestniczenie w Eucharystii drogą internetową nadawały temu wydarzeniu specjalny ton. Jak relacjonowała pani Małgorzata: „uczestnicząc z całą rodziną we mszy świętej niedzielnej, przygotowaliśmy biały obrus, świece, ubraliśmy się odświętnie, aby temu wydarzeniu nadać jak najbardziej świąteczny charakter. W niemocy pragnęliśmy się poczuć umocnieni duchową komunią wraz z naszą wspólnotą rodzinną”²⁴.

Wiele młodych osób, nagminnie korzystających z internetu, w czasie pandemii koronawirusa szukało rekolekcji internetowych, które prowadzone były na różnych platformach, takich jak: YouTube, Facebook, strony parafii. Dla przykładu w rekolekcjach internetowych na temat „Drogi POZNANIA”, wygłoszonych przez krakowskiego duszpasterza młodzieży, gromadziło się średnio na jednym spotkaniu: 1500–2000 osób w trybie *online*²⁵.

Epidemia koronawirusa wymusiła ponadczasowe zmiany, między innymi: zawieszenie uczestniczenia w mszach świętych i brania czynnego udziału w życiu wspólnot przy parafiach. Dzięki e-modlitwie, która stała się swego rodzaju szansą na realizację właściwego wykorzystania mediów i ich funkcji wychowawczej oraz ewangelizacyjnej, można było otoczyć troską duszpasterską wszystkich chętnych, wyrażających wolę uczestniczenia w ten nietypowy sposób.

Należy wskazać na fakt, że pojawiło się również niebezpieczeństwo wirtualizacji Kościoła. Podczas homilii wygłoszonej w Domu Św. Marty papież Franciszek przestrzegał: „wy, obecni tutaj, przyjmiecie Komunię świętą, ale ludzie, którzy nas oglądają, komunię duchową. To nie jest Koś-

22 Por. J. Dziedzina, *Pokolenie COVID-19*, „Gość Niedzielny” 2020 nr 26, s. 16–18.

23 Wywiad własny (z 14 kwietnia 2020 roku).

24 Wywiad własny (z 14 kwietnia 2020 roku).

25 Archiwum prywatne (dane z 12 kwietnia 2020 roku).

ciół! To jest Kościół w trudnej sytuacji, którą Pan dopuszcza, ale idealny Kościół jest zawsze ze swoim ludem i z sakramentami”²⁶.

Ojciec Święty przestrzegł przed ograniczaniem praktykowania wiary jedynie do wymiaru wirtualnego. Powiedział, że może się to przerodzić w swoistą „wiarę wirtualną”, bez rzeczywistego udziału w sakramentach.

W tej chwili rysuje się więc na naszych oczach przyszła perspektywa ewangelizacyjna i duszpasterska Kościoła w Polsce i na świecie w okresie po epidemii. Nie chodzi już tylko o samą modlitwę i transmitowanie mszy świętej, lecz także o wychowanie do modlitwy i życia w wierze, wykorzystując nowe media w procesie ewangelizacji. W świecie cyfrowym e-modlitwa staje się miejscem dla duszpasterstwa parafialnego w „służbie Słowa”²⁷.

2. ŚWIĘTY ROCH I WSPÓLNOTY POD JEGO PATRONATEM

Jednym z najbardziej znanych patronów chroniących w czasie zarazy jest św. Roch, który żył na przełomie XIII i XIV wieku. Jego narodzinom towarzyszył niezwykle znak – na lewej piersi dziecka widoczne było znamię w kształcie czerwonego krzyża. Odczytano go jako zapowiedź życia świętobliwego, nacechowanego cnotami, ale też i cierpieniem. Roch w wieku 20 lat stracił rodziców. Ojciec skierował do niego słowa, które ten przyjął jako testament:

Synu mój, [...] naprzód Boga się bój, Mękę Zbawiciela naszego jak najczęściej rozmyślaj, przez którą nas zbawionych chciał mieć, ubogie wspomagaj, łaskomstwa i skąpstwa się wystrzegaj, chorych nawiedzaj, ludzkość i gościnność

26 Papież Franciszek, *Homilia wygłoszona podczas mszy w Domu Świętej Marty* (17.04.2020), <https://www.wprost.pl/religia/10315769/papiez-franciszek-nie-zwirtualizujmy-kosciola-i-sakramentow.html> (dostęp: 20.04.2020).

27 Benedykt XVI, *Kapłan i duszpasterstwo w świecie cyfrowym: nowe media w służbie Słowa. Orędzie na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu*, https://opoka.org.pl/biblioteka/w/wp/benedykt_xvi/przemowienia/massmedia2010_24012010.html (dostęp: 20.06.2010).

przechodniom i pielgrzymom wyświadczać, każdemu łaskawym się stawaj, a będziesz i ludziom, i Bogu miły²⁸.

Roch wypełnił wszystkie te słowa, mimo że odziedziczył wielką fortunę. Miał świadomość, że dla Pana miarą wielkości nie będą posiadane dobra materialne, ale dobre uczynki. Dlatego wszystko, co miał, rozdał na ofiarę, a sam w ubogim stroju żebraka wyruszył na pielgrzymi szlak do Rzymu²⁹.

Kult św. Rocha nadal jest żywy. Wybuch pandemii przyspieszył uroczystość oficjalnego nadania patronatu św. Rocha – opiekuna od morowego powietrza – miastu i gminie Zator. Inicjatywę podjęli przedstawiciele społeczności lokalnej, którzy zwrócili się z taką propozycją do Rady Miejskiej. Pragnęli oni złożyć świętemu hołd wdzięczności za nieustanną opiekę nad

28 *Święty Roch*, Edycja św. Pawła, Częstochowa 2017, s. 8–9 (Skuteczni Święci).

29 W czasie drogi, mimo że nie był kapłanem, pomagał biednym i chorym odnaleźć drogę do Boga. Otrzymał szczególną łaskę uzdrawiania. Czyniony przez niego znak krzyża na czole osoby zarażonej przywracał jej zdrowie. Zapewniło mu to sławę, jednak pełen pokory sługa nie chciał, by go chwalono. Udał się w dalszą drogę do Wiecznego Miasta. W Rzymie też pomagał i uzdrawiał w taki sam sposób. Wśród uzdrowionych był kardynał Brytanik, na którego czole znak krzyża pozostał w widzialnej formie do końca życia, by przypominać mu o wielkim dobrodziejstwie, jakie stało się jego udziałem. Po trzech latach Roch wyruszył w drogę powrotną do swojej ojczyzny, Francji. Przechodził między innymi przez Mediolan, Mantwę, Modenę, Parmę, wszędzie opiekując się zarażonymi. W Piacenzy sam zachorował na dżumę. Przebywając w szpitalu, usłyszał głos: „Rochu, wiele trudów aż do dziś podejmowałeś dla mnie, teraz musisz znieść cierpienia podobne do tych, które ja zniosłem dla ciebie”. Doświadczał wielkiego bólu. By nie straszyc jękiem innych pacjentów, kazał się wynieść przed bramę szpitala. Mieszkańcy osądzili, że oszalał i wyrzucili go za miasto. Roch doszedł do pobliskiego lasu, gdzie zamieszkał w opuszczonej chacie. Dziękował tam Bogu za swoje cierpienie i jednocześnie błagał usilnie o wsparcie. Pan wysłuchał prośby: obok chatki wytrysło źródło czystej wody, a pożywienie codziennie przynosił mu pies. Któregoś dnia podążył za nim jego właściciel, patrycjusz Gotard. Postanowił on zastąpić psa i w łachmanach na ulicach Piacenzy błagał o pożywienie dla świętego. Wtedy znów wybuchła tam zaraza. Roch odplacił dobrem za zło i uzdrowił wiele osób. Sam też doznał uleczenia, więc w końcu mógł wyruszyć w drogę do domu. Na granicy został jednak złapany i jako szpieg wtrącony do więzienia, gdzie spędził 5 lat. Torturowano go, a on sam dodatkowo poddawał się praktykom pokutnym: modlił się, biczował i pościł. Wszystkie cierpienia przyjmował z pokorą jako wynagrodzenie za grzechy. Bóg wysłał do Rocha swojego anioła, który powiedział: „Już czas przyszedł, abyś za twe chwalebne prace, za utrapienia z cierpliwością znoszone, odebrał wieczną zapłatę i spoczynek tobie zgotowany”. W obliczu śmierci Roch poprosił o kapłana, by mógł się wypowiedzieć i po raz ostatni przyjąć komunię świętą. Zmarł 16 sierpnia 1327 roku. Miał 32 lata. Dopiero po śmierci, gdy myto jego ciało, zauważono na piersi czerwone znamię w kształcie krzyża, po którym poznano świętego.

tymi okolicami. Już w XVII wieku jego figurę ustawiono na szczycie mogiły, w której chowano zmarłych z powodu zarazy. Na filarze umieszczono napis:

Święty Rochu, bądź opiekunem tego miasta, błogosław mieszkańcom jego”. Po wystosowaniu pisma do Kurii Metropolitalnej, wszczęto procedurę kościelną. W dekrete datowanym na 3 maja 2019 roku Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów udzieliła pozytywnej odpowiedzi i ogłosiła św. Rocha „patronem przed Bogiem miasta i gminy Zator³⁰”.

W związku z tym w parafii świętych Wojciecha i Jerzego w Zatorze powstała wspólnota o nazwie Rochici. Skupia ona osoby w różnym wieku, które złożyły przyrzeczenie odmawiania codziennie modlitwy przez wstawiennictwo św. Rocha w intencji konających i zmarłych:

Prosimy Cię, wstawiaj się za zmarłymi z mojej rodziny. Tym, co teraz konają, wyproś łaskę skruchy i uśmierzenia bólu, a nam, proszącym Ciebie o wstawiennictwo, wyjednaj śmierć tak łagodną i w łasce uświęcającej, aby przyjął nas do chwały zmartwychwstania Chrystus, który z Ojcem i Duchem Świętym żyje i króluje na wieki wieków. Amen³¹.

Dodatkowo w trzeci piątek każdego miesiąca spotykały się za pośrednictwem internetu, by odmówić koronkę do Miłosierdzia Bożego. W tym momencie do grupy należą 54 osoby, ale ciągle się ona rozrasta³². Po poluzowaniu restrykcji epidemiologicznych członkowie wspólnoty zaczęli spotykać się w świątyni.

Codziennie odmawiana jest też modlitwa przez przyczynę tego patrona zarówno na mszach świętych, jak i podczas transmitowanego różańca. Już 9 marca 2020 roku na stronie internetowej parafii zostało zamieszczone następujące ogłoszenie:

30 Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Dekret nr Prot. N. 100/18* (3.05.2019).

31 *Rochici – wspólnota modlitewna*, <https://parafiazator.pl/rochici-wspolnota-modlitewna/> (dostęp: 2.02.2022).

32 Dane parafii pod wezwaniem świętych Wojciecha i Jerzego w Zatorze (stan na: styczeń 2021 roku).

W związku z epidemią koronawirusa, szerzącą się w różnych miejscach na całym świecie, jako parafia pragniemy podjąć się codziennej modlitwy przez wstawiennictwo św. Rocha, który jest patronem od chorób zakaźnych. Tę modlitwę chcemy ofiarować w intencji chorych i cierpiących, prosząc o łaskę uzdrowienia, oraz w intencji wszystkich ludzi o ochronę przed zarazą. Czujemy, że jest to nasza szczególna misja, tym bardziej, że w tym roku św. Roch stanie się Patronem naszego miasta i gminy³³.

Wierni jednym głosem, jako wspólnota parafialna, prosili Boga o miłosierdzie dla siebie i swoich bliskich. Odczuwali dzięki temu, że nie są sami w chwili zagrożenia.

3. TRANSMISJE RÓŻAŃCA

Pod koniec marca 2020 roku abp Stanisław Gądecki zachęcił do tego, by codziennie o 20.30 odmawiać różaniec w intencji o ustanie pandemii³⁴. To zaproszenie podjęto w wielu parafiach. Ta modlitwa zaczęła wypełniać strony i portale internetowe, na których powstawały kolejne wspólnoty modlitewne.

W Zatorze duszpasterze założyli kanał Parafia Zator tv na YouTube oraz profil parafii na Facebooku, aby móc zaprosić do modlitwy wiernych pozostających w domach. Obowiązywały wtedy surowe restrykcje – jedynie pięć osób mogło znajdować się w świątyni³⁵. Początkowo różaniec prowadzili tylko kapłani i klerycy. Kiedy poluzowano obostrzenia, zostali do tego zaproszeni przedstawiciele wspólnot parafialnych – Róże Żywego Różańca, schole, Apostolat Margaretka, Nadzwyczajni Szafarze Komunii Świętej, a także osoby wyrażające chęć służby w taki właśnie sposób.

Inicjatywa trwa. Codziennie łączy się około 130 osób (w okresie Świąt Wielkanocnych 2020 roku zdarzały się dni, kiedy połączeń było 230–

33 Strona główna Parafii Rzymskokatolickiej pod wezwaniem świętych Wojciecha i Jerzego w Zatorze, <https://parafiazator.pl/3994-2/> (dostęp: 2.02.2022).

34 *Arcybiskup Gądecki zaprasza do wspólnego różańca*, <http://radiopoznan.fm/informacje/pozostale/arcybiskup-gadecki-zaprasza-do-wspolnego-rozanca> (dostęp: 2.02.2022).

35 Por. Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 31 marca 2020 roku w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (Dz.U. 2020 poz. 566).

250)³⁶. Ludzie zaangażowani podkreślają, że czas modlitwy jest dla nich pokrzepieniem, umocnieniem, że wlewa nadzieję, dodaje odwagi i pozwala przetrwać kryzysowy czas³⁷. Jest to konkretna propozycja dla chorych, przebywających w kwarantannie lub izolacji, ale korzystają z niej też osoby zdrowe. Modlą się albo online, albo podczas retransmisji – jest możliwość odtworzenia nagranych różańca na przykład po powrocie z pracy.

Podobną wspólnotę, tylko dużo większą, stworzył ks. Teodor Sawielewicz. W 2017 roku założył profil o nazwie TeoBańkologia³⁸. Najszybszy przyrost zainteresowania tą internetową modlitewną grupą nastąpił właśnie po pojawieniu się koronawirusa w Polsce. Wieczorne wirtualne spotkania na TeoBańkologii również przybrały formę modlitwy różańcowej o 20.30, przeplatanej rozważaniami, po których następuje modlitwa wstawiennicza. Od marca 2020 roku co wieczór łączyło się około trzech tysięcy nowych osób. Największa wspólnota została stworzona 2 kwietnia, kiedy w rocznicę śmierci św. Jana Pawła II, podczas odśpiewania *Baruki* o godzinie 21.37, było połączonych ponad 180 tysięcy osób jednocześnie³⁹. Z kolei do samej społeczności kanału TeoBańkologia przybywało w marcu i kwietniu około 10 tysięcy nowych osób dziennie! Na chwilę obecną fanpage'em, Instagramem oraz kanałem na YouTube jest zainteresowanych około pół miliona osób⁴⁰. W szczycie transmisji po tych kilku miesiącach na ten moment modli się około 40–50 tysięcy osób. Mniej więcej drugie tyle osób modli się w retransmisji.

36 Statystyki ze stycznia 2021 roku uwzględniają sumę połączeń w danym dniu na profilach parafii na Facebooku oraz YouTube.

37 Te odpowiedzi najczęściej pojawiają się w czasie wywiadów dotyczących różańca. Pytanie: „Czy różaniec transmitowany przez parafię w Zatorze pomaga Ci w okresie pandemii, a jeżeli tak, to w jaki sposób?”, zadano osobom, które korzystały choć jeden raz z tej formy modlitwy.

38 Teobańkologia (YouTube), <https://www.youtube.com/channel/UCpGzHeVeVD-sUvcvovWHJGQ> (dostęp: 3.02.2022).

39 Por. Ks. Teodor gromadzi dziesiątki tysięcy ludzi na modlitwie online. *Całe rodziny chwytają za różaniec*, <https://pl.aleteia.org/2020/12/23/ksiadz-teodor-sawielewicz-teobankologia-tysiace-ludzi-modli-sie-online/> (dostęp: 2.02.2022).

40 Stan na: styczeń 2021 roku.

4. WSPÓLNOTY REKOLEKCYJNE ONLINE

Podczas pandemii tworzyły się też grupy uczestniczące w rekolekcjach prowadzonych online, zwłaszcza w okresie Wielkiego Postu. Były one zazwyczaj umieszczane w formie filmów, które każdy mógł odtworzyć w dowolnej porze dnia.

Jednym z księży, który podjął taką inicjatywę, jest Rafał Głowczyński znany jako „Ksiądz z osiedla”. Napisał o sobie:

Opiekuję się Ruchem Młodzieży Salwatoriańskiej, który zrzesza młodzież ze szkół ponadpodstawowych. Uczę religii w Zespole Szkół Mechanicznych w Elblągu, organizuję różne akcje charytatywne. W czasie pandemii jedna z moich uczennic dodała mnie do grupy o picie wody. Napisałem tam słowa powitania, a po jakimś czasie zapytałem o pomoc w rekolekcjach. Ku memu zdziwieniu spotkałem się z bardzo życzliwym przyjęciem⁴¹.

Efektem było nagranie trzyczęściowych rekolekcji zatytułowanych „Jaka to woda?” i umieszczonych na kanale Ksiądz z osiedla na YouTube⁴².

W pierwszej części prowadzący zadał pytanie: „Dlaczego już nie wierzę?”. Niektórzy odpowiedzieli: „Przez księży”. Filmik analizujący tę odpowiedź ma około 31 tysięcy wyświetleń na YouTube⁴³. Inni stwierdzili: „Bo zmądrzałem”. Wyświetleń jest około 30 tysięcy. Druga część to: „Co w życiu boli najbardziej?”. Film zatytułowany „Kompleksy, wyzwiska, samotność” ma około 25 tysięcy wyświetleń. Trzecia część to: „Co daje szczęście?”. Pojawiły się dwie główne odpowiedzi i dwa filmy: „Woda i pieniądze” oraz „Miłość, seks, rodzina”. Razem mają one około 26 tysięcy wyświetleń.

Na uwagę zasługuje wreszcie działalność online Duszpasterstwa Młodzieży Archidiecezji Krakowskiej⁴⁴. W Adwencie 2020 roku przygotowa-

41 Patronite, Ksiądz z osiedla, <https://patronite.pl/ksiadzzosiedla/description> (dostęp: 2.02.2022).

42 Ksiądz z osiedla (You Tube), <https://www.youtube.com/c/Ksi%C4%85dzzosiedla> (dostęp: 3.02.2022).

43 Dane dotyczące rekolekcji „Jaka to woda?” pochodzą z profilu „Ksiądz z osiedla” na YouTube, na którym zostały zamieszczone wszystkie filmy.

44 Wszystkie dane związane z tym duszpasterstwem zostały udostępnione przez ks. Marcina

no rekolekcje „Weźże się ogarnij”. Zgłosiło się na nie około 500 uczestników, którzy łączyli się online. W Wielkim Poście w 2021 roku podobne rekolekcje zatytułowano „CrossPost”. Osoby, które zapisały się na to wydarzenie (a było ich około 2,5 tysiąca), miały dostęp do filmów pomagających w przeżyciu Wielkiego Postu oraz możliwość uczestnictwa w spotkaniach online z duszpasterzami młodzieży głoszącymi te rekolekcje. Pracę indywidualną dostosowaną do potrzeb uczestnika wspomagał planer (w wersji elektronicznej lub książkowej rozprowadzono ich około 20 tysięcy).

Przygotowano również akcję o nazwie #mimodrzwizamknietych obejmującą czas największego lockdownu od 12 marca 2020 roku. W jej ramach powstały dwie wspólnoty: grupa modląca się przez trzy miesiące codziennie koronką do Miłosierdzia Bożego w formie transmisji na Facebooku, w której brało udział około 100 uczestników każdego dnia, oraz podejmująca codziennie przez trzy miesiące post o chlebie i wodzie (robiło to od 3 do 53 osób dziennie).

Wspólnotowo nagrano również piosenkę „Przychodzisz Panie mimo drzwi zamkniętych”. W projekt zaangażowały się łącznie 54 osoby – w tym 28 wokalistów, 15 instrumentalistów oraz ci, którzy zajęli się obróbką techniczną piosenki i teledysku. Wszyscy ze względu na ostrzeżenia przebywali w swoich domach, nie mieli możliwości spotkania bezpośredniego. Byli to członkowie ruchów i wspólnot młodzieżowych działających w Archidiecezji Krakowskiej. Premiera klipu miała miejsce w Niedzielę Zmartwychwstania 2020 roku⁴⁵.

5. PODSUMOWANIE

Pandemia koronawirusa jako kryzys społeczny, gospodarczy i religijny może być traktowana jako zagrożenie, jednak może być też szansą. Z wielu kryzysów wychodzi się silniejszym i bogatszym o nowe doświadczenie.

Filara, Duszpasterza Młodzieży Archidiecezji Krakowskiej.

45 Por. *Młodzież Archidiecezji Krakowskiej nagrała piosenkę „Przychodzisz Panie #mimodrzwizamknietych”*, <https://diecezja.pl/aktualnosc/mlodziej-archidiecezji-krakowskiej-nagrała-piosenke-przychodzisz-panie-mimodrzwizamknietych/> (dostęp: 2.02.2022).

E-modlitwa stała się szansą dla wierzących w Polsce. Wobec obecnych uwarunkowań „żadna droga nie powinna i nie może być zaniechana przez tego, kto chce być bliżej człowieka”⁴⁶, jak mówił Benedykt XVI. Jednak należy pamiętać, że jest tylko środkiem pomocniczym, służącym do przetrwania i rozpalania ognia wiary, prowadzącym do spotkania w pełni we wspólnocie Kościoła, a zwłaszcza tak trudnym i zarazem wyjątkowym czasie⁴⁷.

Jan Paweł II wskazał podczas Światowego Dnia Środków Społecznego Przekazu w 1984 roku:

Niech więc ci, którzy wykorzystują środki przekazu społecznego do celów ewangelizacji, wnosząc tym samym wkład w budowę podłoża kulturalnego, będą przeświadczeni o swym wzniosłym posłannictwie. Oby posiadali konieczne przygotowanie zawodowe i czuli się odpowiedzialni za to, że orędzie ewangeliczne będzie przekazywane w całej swej czystości i integralności, bez mylenia nauki Bożej z opiniami ludzi⁴⁸.

Od początku swojej misji ewangelizacyjnej Kościół starał się głosić Ewangelię na wielu *areopagach*, wykorzystując różne sposoby i środki komunikacji międzyludzkiej. Z okresu pandemii w pamięci wierzących zostały niesamowite obrazy: pamiętna Droga Krzyżowa przy pustym placu św. Piotra, pięć osób podczas wydarzeń Wielkiej Nocy w świątyni i gromadzące się rodziny przy telewizorach i komputerach⁴⁹. W świetle tych i innych wydarzeń rola e-modlitwy okazuje się dobrym narzędziem ewangelizacji w celu zaspokojenia egzystencjalnej pustki serca i propozycją komunikacji ewangelicznej ze wspólnotami parafialnymi na czas pandemii. Należy jednak pamiętać, że stanowi ona jedynie środek pomocowy i zastępczy na ten wyjątkowy czas, gdyż nic nie zastępuje w życiu duchowym spotkania z realnym Jezusem pod postaciami chleba i wina.

W okresie pandemii duszpasterze za pośrednictwem internetu starali się docierać do różnych osób z przesłaniem Ewangelii. Owocem było po-

46 *Kapłan i duszpasterstwo w świecie cyfrowym...*, dz. cyt.

47 *Kapłan i duszpasterstwo w świecie cyfrowym...*, dz. cyt.

48 Por. Jan Paweł II, *Środki społecznego przekazu pomostem pomiędzy wiarą i kulturą. Orędzie na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu* (Rzym 1984), <https://www.paulus.org.pl/249,18-sdssp-jan-pawel-ii-1984> (dostęp: 20.04.2020).

49 Por. M. Drożdż, *Odnaleźć się w mediosferze*, Kraków 2019, s. 261.

wstawanie różnych wspólnot, jednak możliwe jest wymienienie tylko niewielkiej ich części. Co istotne, wiele wspólnot przetrwało do dziś i ciągle pomagają one osobom w nie zaangażowanym. Niektóre grupy działały na poziomie parafii, inne miały zasięg diecezjalny, a jeszcze inne ogólnopolski lub nawet światowy. W okresie największego zagrożenia i związanych z nim obostrzeń wiele wspólnot, które w normalnych warunkach spotykały się stacjonarnie, przeniosło się do sieci. Dzięki temu ich członkowie nie utracili ze sobą kontaktu, mogli dzielić się swoimi obawami oraz razem się modlić i ubogacać słowem Bożym.

BIBLIOGRAFIA

- Arcybiskup Gądecki zaprasza do wspólnego różańca, [http://radiopoznan.fm/informacje/pozostale/arcybiskup-gadecki-zaprasza-do-wspolnego-roz-
anica](http://radiopoznan.fm/informacje/pozostale/arcybiskup-gadecki-zaprasza-do-wspolnego-roz-
anica) (dostęp: 2.02.2022).
- Benedykt XVI, *Kapłan i duszpasterstwo w świecie cyfrowym: nowe media w służbie Słowa. Orędzie na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu*, https://opoka.org.pl/biblioteka/W/wp/benedykt_xvi/przemowienia/massmedia2010_24012010.html (dostęp: 20.06.2010).
- Bobrowski W., *Wiara w wielkim mieście*, „Niedziela” 2019 nr 24, s. 16–17.
- Drożdż M., *Odnaleźć się w mediosferze*, Kraków 2019, s. 261.
- Dokumenty na czas epidemii koronawirusa, <https://episkopat.pl/dokumenty-na-czas-epidemii-koronawirusa/> (dostęp: 20.04.2020).
- Dziedzina J., *Pokolenie COVID-19*, „Gość Niedzielny” 2020 nr 26, s. 16–18.
- Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej, *Religijność Polaków w warunkach pandemii. Raport z badań*, nr 137/2020, Warszawa 2020, https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2020/K_137_20.PDF (dostęp: 20.10.2020).
- Jan Paweł II, *Środki społecznego przekazu pomostem pomiędzy wiarą i kulturą. Orędzie na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu* (Rzym 1984), <https://www.paulus.org.pl/249,18-sdssp-jan-pawel-ii-1984> (dostęp: 20.04.2020).
- Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Dekret nr Prot. N. 100/18* (3.05.2019).
- Kosiak P., *Zaangażowanie Kościoła w pomoc społeczną przed i podczas epidemii koronawirusa na podstawie działalności Caritas Polska*, w: *Wyzwania*

- dla polityki społecznej w kontekście pandemii koronawirusa*, red. N. G. Pi-
kula, Kraków 2020, s. 199–200.
- Ks. Teodor gromadzi dziesiątki tysięcy ludzi na modlitwie online. *Całe ro-
dziny chwytają za różaniec*, [https://pl.aletia.org/2020/12/23/ksiadz-teo-
dor-sawielewicz-teobankologia-tysiace-ludzi-modli-sie-online/](https://pl.aletia.org/2020/12/23/ksiadz-teodor-sawielewicz-teobankologia-tysiace-ludzi-modli-sie-online/) (dostęp:
2.02.2022).
- Książd z osiedla (You Tube), [https://www.youtube.com/c/
Ksi%C4%85dzzosiedla](https://www.youtube.com/c/Ksi%C4%85dzzosiedla) (dostęp: 3.02.2022).
- Macura A., *Czy pandemia zabija religijność? Niekoniecznie*, „Gość Niedziel-
ny” 2020 nr 45, s. 4.
- Młodzież Archidiecezji Krakowskiej nagrała piosenkę „Przychodzisz Panie
#mimodrzwizamknietych”, [https://diecezja.pl/aktualnosci/mlodziez-ar-
chidiecezji-krakowskiej-nagrała-piosenke-przychodzisz-panie-mimo-
drzwizamknietych/](https://diecezja.pl/aktualnosci/mlodziez-ar-
chidiecezji-krakowskiej-nagrała-piosenke-przychodzisz-panie-mimo-
drzwizamknietych/) (dostęp: 2.02.2022).
- Pabis M., Ks. Tomasz Szopa w Łagiewnikach: *zwróćmy się do naszych wnętrz,
aby tam odkryć tego, za którym tęsknimy*, [https://diecezja.pl/aktualnosci/
ks-tomasz-szopa-w-lagiewnikach-zwrocmy-sie-do-naszyc-wnetrz-aby-
-tam-odkryc-tego-za-ktorym-tesknimy/](https://diecezja.pl/aktualnosci/
ks-tomasz-szopa-w-lagiewnikach-zwrocmy-sie-do-naszyc-wnetrz-aby-
-tam-odkryc-tego-za-ktorym-tesknimy/) (dostęp: 22.04.2020).
- Pandemia COVID-19 dzień po dniu: 12–23 marca 2020*, [https://www.medex-
press.pl/pandemia-covid-19-dzien-po-dniu-12-23-marca-2020/76910](https://www.medex-
press.pl/pandemia-covid-19-dzien-po-dniu-12-23-marca-2020/76910) (do-
stęp: 20.04.2020).
- Papieska Komisja ds. Środków Społecznego Przekazu, Instrukcja Duszpaster-
ska *Communio et progressio* (Rzym 1971), [http://www.katolickie.media.pl/
index.php/polecane/kosciol-o-mediach/414-communio-et-progressio--
-instrukcja-duszpasterska-o-srodkach-spolecznego-przekazu](http://www.katolickie.media.pl/
index.php/polecane/kosciol-o-mediach/414-communio-et-progressio--
-instrukcja-duszpasterska-o-srodkach-spolecznego-przekazu) (dostęp:
20.04.2020).
- Papież Franciszek, *Homilia wygłoszona podczas Mszy w Domu Świętej Marty*
(17.04.2020), [https://www.wprost.pl/religia/10315769/papiez-franciszek-
-nie-zwirtualizujemy-kosciola-i-sakramentow.html](https://www.wprost.pl/religia/10315769/papiez-franciszek-
-nie-zwirtualizujemy-kosciola-i-sakramentow.html) (dostęp: 20.04.2020).
- Patronite, Książd z osiedla, <https://patronite.pl/ksiadzzosiedla/description>
(dostęp: 2.02.2022).
- Radio Maryja, *Sekretarz episkopatu: tegoroczny Wielki Tydzień szczególnie zachę-
tą do wiary i nadziei*, [https://www.radiomaryja.pl/kosciol/sekretarz-
-episkopatu-tegoroczny-wielki-tydzien-szczegolna-zacheta-do-wiary-i-
-nadziei/](https://www.radiomaryja.pl/kosciol/sekretarz-
-episkopatu-tegoroczny-wielki-tydzien-szczegolna-zacheta-do-wiary-i-
-nadziei/) (dostęp: 22.04.2020).

- Rochici – wspólnota modlitewna*, <https://parafiazator.pl/rochici-wspolnota-modlitewna/> (dostęp: 2.02.2022).
- Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 13 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu zagrożenia epidemicznego* (Dz.U. 2020 poz. 433), <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20200000433> (dostęp: 20.04.2020).
- Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 31 marca 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii* (Dz.U. 2020 poz. 566).
- Sobór Watykański II, Dekret o środkach społecznego przekazywania myśli *Inter Mirifica* (Rzym 1965), p.1, w: *Sobór Watykański II. Konstytucje, dekrety, deklaracje*, Poznań 1967, s. 78.
- Strona główna Parafii Rzymskokatolickiej pod wezwaniem świętych Wojciecha i Jerzego w Zatorze, <https://parafiazator.pl/3994-2/> (dostęp: 2.02.2022).
- Sultana C. M., *Covid-19. A Catechetical-Experiential Reading*, „The person and the Challenges” 11 (2020) no. 2, s. 27–46, DOI: 10.15633/pch.3748.
- Święty Roch, Edycja św. Pawła, Częstochowa 2017, s. 8–9 (Skuteczni Święci). Teobańkologia (YouTube), <https://www.youtube.com/channel/UCPgzHeVevDsUvcvovWHjHGQ> (dostęp: 3.02.2022).
- WHO, Coronavirus (COVID-19) Dashboard, <https://covid19.who.int> (dostęp: 20.04.2020).
- Zwoliński A., *Człowiek telewizyjny*, Kraków 2016, s. 6.
- Zwoliński A., *Telewizja i internet. Podglądanie i odstawianie*, Kraków 2017, s. 109.

ABSTRAKT

Wspólnoty kościelne stanęły przed faktem wykorzystania środków społecznego przekazu jako miejsca spotkania, modlitwy i głoszenia Ewangelii. Razem z dnia na dzień w sercach wielu wiernych zaczęła się intensyfikować tęsknota za spotkaniem Boga w świątyni, wraz z innymi wiernymi. Odpowiedzią na to pragnienie w dobie pandemii koronawirusa stała się e-modlitwa. W okresie największego zagrożenia i związanych z nim obostrzeń wiele wspólnot, które w normalnych warunkach spotykały się stacjonarnie, przeniosło się do sieci. Niektóre z nich nawet po zakończeniu pandemii w dalszym ciągu spotykają się za pośrednictwem internetu, co może być pomo-

cą w rozwoju ich wiary. Będzie tak pod warunkiem, że ich członkowie nie zrezygnują z sakramentów świętych, zwłaszcza pokuty i pojednania oraz Eucharystii.

Słowa kluczowe: e-modlitwa, koronawirus, media, pandemia, św. Roch, wspólnoty online